

I. könyvek, [Nagykároly, 1778]; *Elegyes versei*, Pozsony, 1787). Érdemei vannak a m. írók (Faludi, Orczy Lőrinc) műveinek kiadásában. Emlékoszlopa Holló Barnabás dombozműví arcképével szülőhelyének piacán állt; Izsó Miklós készítette szobra az MTA székházán.

M. ABC könyvetske, a nemzeti iskoláknak hasznokra, Pozsony, 1777, Buda, 1780; A magyar nyelv tanításának két részei, Buda, 1779; A magyar nyelvnek helyes írása, ... uo., 1780 stb.; Az ékesírásnak a nemzeti iskolákra alkalmaztatott eleji, uo., 1779 stb.; Városi építésnek eleji, uo., 1780; A mezei gazdaságnak folytatásáról, ... uo., 1780; Értekezés a régi magyar írásmódról [1783], kiad. MELICH János: MNy 1908; Propositiones ex lingua Hungarica, Pest, 1804; Prolusio, 1–3, uo., 1806; Elaboratio Grammatica Hungarica, 3 [1806–1807], kiad. SIMONYI Zsigmond, 1908; Carmina quaedam (...), Sopron, 1801; Antiquitates Literaturae Hungaricae, 1 [A Halotti Beszéd nyelvi elemzése], Pest, 1803; A vers szerzés két különböző módjáról [1781] = CSAPLÁR Benedek, ~ élete, 1881–1889; Deákös költők, kiad. CSÁSZÁR Elemér, 1914; Kiadatlan költeményei, szerk. GÁLOS Rezső, Győr, 1933; A magyar deákság, 1 [1803] = RUBINYI Mózes, ~ magyar nyelvi és irodalmi kézikönyve, 1912; A magyar szép toll, kiad. ÉDER Zoltán, 1973. Kéziratok versei és levelei az OSZK s az MTA kéziratárában.

Ir. SZINNYEI József, R. magyar–ugor nyelvhasználtása, Nyk 1879; BÁNÓCZI József, ~ élete és munkái, 1879; CSAPLÁR Benedek, ~ élete, 1–4, 1881–89; MELICH János, ~ nyelvtudománya, 1908; PÁPAY József, A magyar nyelvhasználtás története, 1922; BENKŐ Samu, ~ nagyváradi éveihöz, MNy 1958; KÓKAY György, A magyar hírlap- és folyóiratirodalom kezdetei, 1970; ÉDER Zoltán, ~, 1972; OROSZ László, A magyar verstani eszmélkedés kezdetei, 1980; MARGÓCSY István, ~ és a magyar nyelvtudomány önállósulása, It 1987. Sz. F.

RÉVAI Samu (Sebeskellemes, 1833. ápr. 13.–Bp., 1908. nov. 13.): könyvkereskedő, -kiadó. Révay Mór János apja. 1846-ban könyvkötőtanonc Eperjesen, majd Pesten, Nagyszombatban és Bécsben tanulta a szakmát. 1856-ban hazatért és Eperjesen könyvkötőműhelyt létesített. 1859-ben átvette Benczúr József 1834-ben alapított könyvüzletét, és 1869-ben Pestre helyezte át. Leó öccsével 1880-ban könyvkiadóval bővítette, majd a kiadót 1895-ben Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt.-vé alakították át. Az rt.-t később fiai, Mór János és Ödön fejlesztették országos hírűvé. Nevéhez fűződik a szakszerű m. könyvkereskedelem kialakítása, valamint a M. Könyvkereskedők Országos Egyletének megalapítása (1878).

M. Nemzeti irodalmunkról és a magyar könyvkereskedelemlről, 1887; A társadalmi jólét feltételei, 1901.

Ir. STEINHOFER Károly, Révai Sámuel élet- és pályarajza 1833–1908, 1910; RÉVAI Mór János, írók, könyvek, kiadók, 1–2, 1920. Cs. V.

RÉVAI Sándor; *Rédl* (Vaskapu, 1875. dec. 13.–Pécs, 1963. aug. 2.): irodalomtörténész, költő. Siklósi és pécsi iskolái után a bp.-i egyetemen m., német és latin tanulmányokat folytatott. 1900-ban bölcsészdoktori, 1901-ben tanári diplomát szerzett. 1902-től a zentai, majd a pécsi gimnáziumban tanított.

M. Káldi György életrajza, biblia-fordítása és oktatóintéze, Pécs, 1900; Csepellény György, 1904; Barlám és Jozafát, továbbá Szent Elek legendája, Pécs 1905; Káldi György mint polemikus író, 1905; Guzmics Izidor levelei Farkas Józsefhez, közli ~, 1909. H. Á.

Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt. (1895–1948): könyvkiadói és könyvkereskedői családi részvénytársaság. Elődje a Révai Testvérek társaság (1894). A ~ igazgatója Révay Mór János. Nevezetes Jókai Mór műveinek 100 kötetes nemzeti díszkiadása. Sorozatai: Világkönyvtár, Klasszikus Regénytár. 1911-től jelentette meg a *Pallas nagy lexikona* felhasználásával a 21 kötetes *Révai nagy lexikonát*. Tevékenysége a két vh. között is jelentős.

Ir. RÉVAY Mór János, írók, könyvek, kiadók, Egy magyar könyvkiadó emlékiratai, 1–2, 1920; A ~ alapszabályai, 1935. H. Á.

Révai-kódex → *Bécsi kódex*

RÉVAY Erzsébet (életéről adatok: 1677–1712): versszerző. Ifj. Petróczy István felesége. A kuruc mozgalmak, Petróczynek Thökölyvel való bujdosása miatt életük nagy részét egymástól távol töltötték, sokat leveleztek; verset is írt férjéhez. ~ szerezhette anyjának halálára a m. és szlovák gyászversfüzeteket, melyekben több személyes hangú, férjét emlegető vers is van; esetleg tőle való Petróczy halotti búcsúzója is.

Kiad. KOVÁCS Sándor, II. Petróczy István és Révay Erzsébet levelei, Pozsony, 1916; VARGA Imre, A kuruc küzdelmek költészete, 1977. Vg. I.

RÉVAY Ferenc (? , ?–?, 1656?): könyvgyűjtő. Királyi tanácsos, Turóc vm.-i főispán. 313

tételes könyvjegyzéke (1651) kivételes műveltségre vall.

Ir. Adattár 13, 1986.

M. I.

RÉVAY József (Kecskemét, 1881. nov. 22.–Kecskemét, 1970. febr. 19.): klasszika-filológus, író, műfordító. Az ezüstkori és az ókeresztény irodalom kutatójaként indult. 1902-től vidéki városokban, 1918-tól Bp.-en volt tanár, igazgató, 1911-ben egyetemi magántanár lett a bp.-i egyetemen. A Tanácsköztársaság alatt egyetemi tanár, a Közoktatási Népbiztosság középiskolai ügyosztályának vezetője volt; ezért 1920-ban állásvesztésre ítélték. Fordításból élt. Többek között R. Vay József néven az *Ezeregyéjszakát* is lefordította. 1932–1942 között a Tükör szerkesztője. 1945–1952 között a bp.-i egyetemen tanított. A tudomány doktora (1957). Baumgarten-díjat (1943), Ábel Jenő Emlékérmét (1968) kapott.

M. Commodianus élete, művei és kora, 1909; Nero fákllyái. Tanulmányok a kereszténység első századaival, 1915; Petronius, Trimalchio lakomája, ford., 1919; Apuleius, Az aranyszamár, ford., 1924; Petronius és kora, 1927; Ókori író, mai olvasó, 1942; Megtanulok latinul, 1943; Séták a római Magyarországon, 1943; Flavius, Josephus, A zsidók története, r., ford., 1946; Flavius, Josephus, A zsidó háború, r., ford., 1948; A császári Róma, szerk., 1957; A szerelmes delfin. Ókori dekaameron, szerk., 1962; Szophoklész, Antigone, ford., 1966; L. Annaeus Seneca, Vigasztalások, szerk., 1967; A leány meg az isten. Görög szerelmes novellák, szerk., 1968.

Ir. KARDOS László, ~, Nyug 1937; HARMATTA János, ~, AntTan 1970; HAHN Anna, R. tanár úr, ÉI 1970. 9. sz.

Ma. E.

RÉVAY József, gr. (?), 1905. ?–Gyömrő, 1945. ápr. ?): filozófus. Érettségi után festészetet tanult, 1932-től filozófiai tanulmányokat folytatott a bp.-i egyetemen, 1936-ban szerzett doktorátust. 1940-ben magántanári képesítést szerzett. Kommunista terrorselekmény áldozata lett.

M. A megismerés antinómiája Kantnál, 1936; Az erkölcs dialektikája, 1940; Kisnemesek Tajnán, Adatok egy felvidéki falu és egy társadalmi réteg történeti monográfiájához, 1942.

Ir. MÁTRAY László, ~, „S két szó között a hallgatás...”, 2, 1970; VÁRKONYI Nándor, Pergő évek, 1976; HANÁK Tibor, Filozófus a szintézis előtt, ÚjLátóh 1980; uő, Az elfelejtett reneszánsz, Bern, 1981; MÉSZÁROS Péter, ~, az elfeledett filozófus, Nszab 1993. ápr. 6.

Fe. K.

RÉVAY László, br. (Madocsány, 1600. febr. 7.–Beckó?, 1667. ?): naplóíró, császári, királyi tanácsos, többször királyi biztos. 1619-ben Esterházy Miklós szolgálatába került; haláláig bizalmasa. 1620-ban portai követ; később is teljesített diplomáciai megbízásokat. Családjának történetét régebbi följegyzések alapján 1555-től írta meg napló formában.

Kiad. ~ [...] naplójából 1600–1655., kiad. DUALSZKY János, MTT 1857; A Révay-család naplója 1555–1661, kiad. IPOLYI Arnold, ÚjMMúz 1857. *H. E.*

RÉVAY Mór János (Eperjes, 1860. febr. 24.–Bp., 1926. júl. 7.): könyvkiadó, író. Révai Samu fia. Egyetemi tanulmányait 1878-ban Bp.-en, 1879–80-ban Lipcsében végezte. Hazatérve belépett a Révai Testvérek cégbé, és megalapította a könyvkiadói részleget. 1880–1885 között olcsó könyvsorozatot adott ki Regényvilág címmel. 1895-ben a Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt. igazgatója lett. Irodalmi és külpolitikai tárgyú cikkeket írt m., német és francia nyelven, és főszerkesztője volt a *Révai nagy lexikonának*.

M. Írók, könyvek, kiadók, Egy magyar könyvkiadó emlékiratai, 1–2, 1920; Magyarország integrátása és a wilsoni elvek, 1920; Jókai és a magyar ügy a külföldön, 1925; A Révai nagy lexikonának története, 1927.

Ir. FÜLÖP Géza, A könyv- és könyvtári kultúra a kapitalizmus időszakában, 1789–1917, 1, 1987. *H. Á.*

RÉVAY Pál (Újszékely, 1840. szept. 11.–Sepsiszentgyörgy, 1903. jún. 3.): író. Ref. pap volt. 1868–69-ben tanított a sepsiszentgyörgyi, 1869–70-ben a kolozsvári, 1870–1872-ben a szászvárosi ref. kollégiumban. 1872-től erzsébetvárosi, 1874-től zilahi, 1877-től nagybaconi, 1890-től Sepsiszentgyörgyi lelkész volt.

M. A vesztett harcok terén, Sepsiszentgyörgy, 1884; A szűnyog király fiai, mese, M[áramaros]-Sziget, [1903?].

Bo. Zs.

RÉVAY Péter, br. (Holics, 1568. febr. 2.–Trencsén, 1622. jún. 5.): író. Bártfán, Iglón, Bécsben, Strassburgban tanult, hazatérve a tizenöt éves háború idején katonai és diplomáciai feladatokat teljesített. 1596-ban feleségül vette Forgách Máriát. 1598-ban Turóc vm. főispánja. Lutheránus, de mindvégig a rendi követelésekre is tekintettel levő Habs-